

جاذبه‌های دنیای ورزش

رنه لفور و ژان هاروی*

آیا ورزش می‌تواند فراتر از تمام تفاوت‌ها، اختلافات و تفرقه‌ها قرار گیرد؟ آری و خیر: چرا که ورزش در مقابل بالاترین و پایین‌ترین افراد جامعه موضعی دوگانه دارد.

روز ۱۳ ژانویه ۱۹۹۹، مایکل جردن بازنشستگی خود را اعلام می‌کند. این خبر در صفحه اول تمام روزنامه‌های جهان جای می‌گیرد: تا جایی که او را با پله مقایسه می‌کنند! مهارت این فوق ستاره واقعی امریکایی، همه را مجذوب کرده است، همه کسانی که دویدن او را با نهایت سرعت در طول زمین بسکتبال دیده‌اند و این که چگونه قبل از انداختن توپ به داخل سبد (که برای او مثل خیساندن یک بیسکویت در فنجان چای است) چنان به پرواز درمی‌آید که گویی در هوا معلق مانده است. به همین سبب او را «جردن پرنده» (Air Jordan) می‌نامیدند. از طرفی این ستاره باشگاه «شیکاگو بالز» که تنها دستمزد او در طول آخرین فصل بازی‌ها حدود سی میلیون دلار تخمین زده شده است، در رأس یک امپراتوری مالی قرار دارد: مجله فورچون تأثیر او را بر اقتصاد امریکا، ۱۰ میلیارد دلار برآورد کرده است. همکاری او با کارخانه نایک، در زمینه کفش‌های بسکتبال و لباس‌های ورزشی، به میزان ۵/۲ میلیارد دلار در نرخ معاملات این کارخانه، تأثیر داشته است.

با این همه این بت جوانان جهان در مورد نقش اجتماعی که داشته - یا نداشته است - تأملی نمی‌کند. اتحادیه‌های امریکایی اظهار می‌کنند: مگر نه این که کفش‌هایی که نام جردن را بر خود دارند به دست کودکانی ساخته شده‌اند که در کارخانه‌هایی به دور از شرایط مناسب از آنها بهره‌کشی می‌شود؟ سخنگوی سیاهان امریکا اشاره می‌کند آیا او تابه حال در دادخواهی‌های این گروه شرکت کرده است؟ آیا او باعث سقوط سنگین هزاران جوانی نشده که او را به عنوان نمونه ترقی اجتماعی برای خود برگزیده‌اند؟ آنان برای دنباله‌روی از الگوی خود، به طریقی زیانبار خود را به زحمت انداخته‌اند، و این درحالی است که عملاً هیچ‌گونه شانس برای رسیدن به موقعیت او نداشته‌اند. در نهایت آیا او یک ماشین تبلیغاتی بی‌نظیر نبوده که تثبیت بی‌عدالتی اجتماعی را در امریکا و به همان ترتیب در دیگر نقاط جهان سهل‌تر نموده است؟ نکته‌سنجان می‌پرسند، آیا این ماشین از طریق معاملات چندملیتی به تسلط بازار جهانی

کمک نکرده است؟

به گفته یک روزنامه‌نگار به نام سیاوش قاضی (صفحه ۲۰)، در ۲۲ ماه اوت گذشته، ۴۰ فوتبالیست زن ایرانی اجازه یافتند تا برای اولین بار بعد از ۲۰ سال در یک استادیوم در تهران به تمرین بپردازند. آیا اینان میراث‌دار همان زنانی نیستند که در اطراف آلیس میلای فرانسوی، اتحادیه بین‌المللی ورزش زنان و به دنبال آن اولین دوره بازی‌های المپیک زنان را در ۱۹۲۲ به راه انداختند؟ شرکت زنان در این بازی‌ها که در قدم‌های اول (در تنیس و کلف) با تزلزل همراه بود، همچنان در همان مرحله محدود مانده است. در بازی‌های المپیک تابستانی گذشته، تعداد آنها به سختی به یک سوم شرکت‌کنندگان می‌رسید و تا امروز آنها همچنان برای به دست آوردن نوعی برابری و عدالت همه‌جانبه در این زمینه، مبارزه می‌کنند.

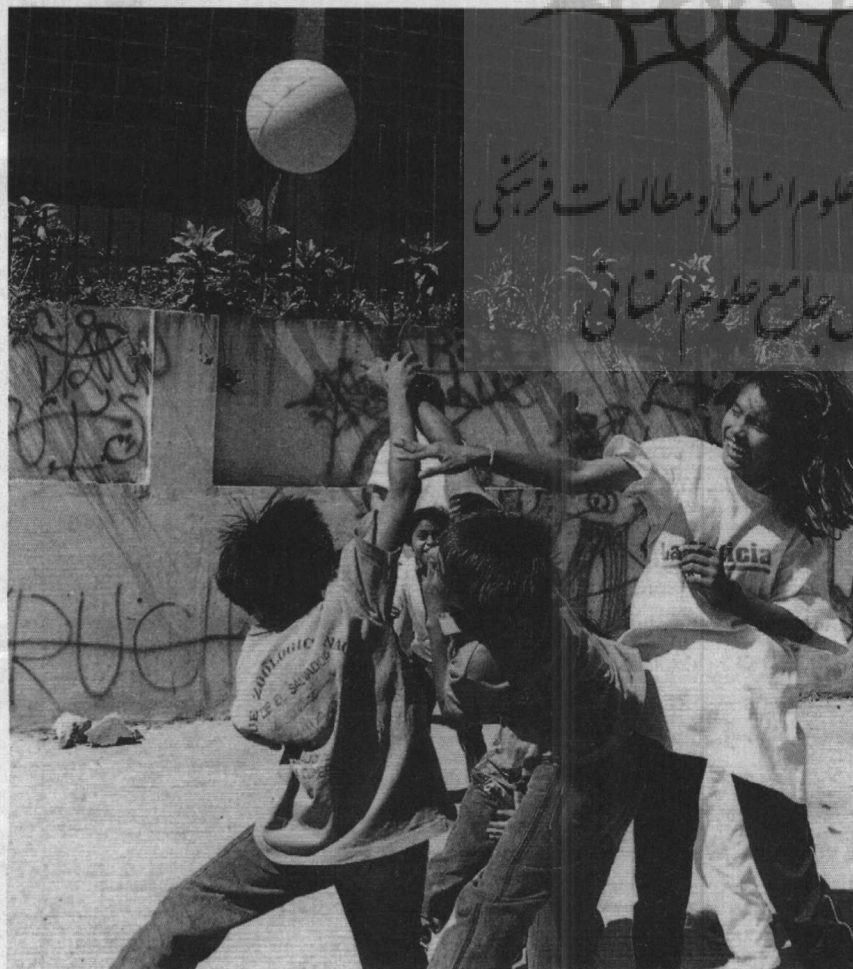
معلولان نیز به نوبه خود یکی از دو مانعی را که باعث می‌شد در زمینه ورزش مورد تبعیض قرار بگیرند از میان برداشته‌اند. با نصب وسایل مخصوص، روز به روز تعداد بیشتری از آنها می‌توانند مانند افراد عادی در رشته‌های مختلف ورزشی شرکت کنند. اما باشگاه‌هایی که در آنها این افراد بتوانند در کنار اشخاص عادی ورزش کنند هنوز بازی‌های دسته‌جمعی بچه‌های یک حلبی‌آباد در نیکاراگوئه.

* روزنامه‌نگار افتخاری پیام یونسکو و محقق مدرسه علوم فعالیت‌های بدنی، در دانشگاه اتاوا کانادا

این یک عمل عادی است. همان‌طور که گیاهان رشد می‌کنند، پرندگان پرواز می‌کنند.

امواج بر ما سه‌های ساحل درهم می‌شکنند. من هم به مردم ضربه می‌زنم.

محمد علی کلی

تغییرات حق پخش بازی‌های المپیک (برحسب میلیون دلار)

۱۹۸۴	۱۹۸۸
۱۹۹۲	۱۹۹۴ / ۱۹۹۴
۱۹۹۸	۲۰۰۰ / ۱۹۹۸
۲۰۰۲	۲۰۰۴ / ۲۰۰۲
۲۰۰۸	۲۰۱۰ / ۲۰۰۸

پانوشت: از سال ۱۹۹۴ بین بازی‌های المپیک زمستانی و تابستانی دو سال فاصله زمانی افتاده است؛ در مورد سال‌های ۲۰۰۲ / ۲۰۰۴ و ۲۰۰۶ / ۲۰۰۸ این مبلغ در حال بررسی است.

بسیار کمیاب است و مورد آن شناگر نروژی (صفحه ۲۲) یک نمونه مثال زدنی است.

با این اوصاف آیا باید گفت ورزش وسیله‌ای است در خدمت قدرت‌های غالب؟ یا ابزاری است رهایی‌بخش برای طبقات مغلوب، طرد شده، و به حاشیه رانده شده اجتماع و برداری برای بیان اعتراضات گوناگون؟ مثال‌هایی که بیان شد نمایانگر یک دوگانگی بزرگ است. در واقع ورزش، وسیله‌ای است که گاهی در خدمت قدرتمندان جامعه قرار می‌گیرد و گاهی بستری است برای باروری اجتماعی. در زمینه روابط اجتماعی، نه تنها در مقیاس ملی و بین‌المللی که به همان اندازه در مقیاس محلی نیز، ورزش می‌تواند به‌طور همزمان چند نقش متضاد ایفا کند.

اما چگونه؟ از یک طرف ورزش پدیده‌ای با یک معنای مشخص نیست. یعنی اصلی تعریف شده در مورد ورزش وجود ندارد. معنایی که گروه‌های مختلف اجتماعی برای آن ارائه می‌دهند متفاوت است همان‌طور که اهداف هر یک از آنها در مسیر ورزش متفاوت است. برای مثال ورزش‌های خاص ثروتمندان، آنان را قادر می‌سازد تا به‌طور آشکار، برتری خود را به نمایش بگذارند. تمرین در مکان‌های منحصر به فرد مانند باشگاه‌های گلف، تنیس یا کریکت به برخی طبقات اجتماعی این امکان را می‌دهد تا تعلق خود را به گروه ممتاز جامعه اعلام کنند. علاوه بر اینها ورزش غیرحرفه‌ای نیز تا مدت‌ها مختص این گروه بوده است. در مقابل ورزش مخصوص قشر فقیر که در هر مکانی با کمترین امکانات انجام‌پذیر است، به جوانانی که مورد بی‌توجهی اجتماع واقع شده‌اند، ابزاری قدرتمند اعطا می‌کند که به کمک آن می‌توانند راهی استثنایی برای گریز از موقعیت محقرشان بیابند. اینجاست که اسطوره صعود اجتماعی به وسیله ورزش به بهترین نحو، تجسم می‌یابد. نمونه‌هایی از قبیل زندگی آن جوان کره‌ای که تبدیل به اعجوبه تنیس شد (صفحه ۲۳) و یا سپاه‌پوست بی‌کار اهل ساحل عاج بعد از اینکه نام پله را برای خود برگزید (صفحه ۲۴) به خوبی واقعیت این اسطوره و مخصوصاً ناپایداری آن را مشخص می‌کند.

همچنین نوعی از ورزش نمایشی تجاری وجود دارد که قبل از هر چیز کالایی است که هم‌زمان با افزایش نفوذش بر رسانه‌ها، اهمیت اقتصادی آن نیز به‌طور روزافزون بالا می‌رود (به جدول پایین صفحه مراجعه کنید).

و بالاخره ورزش مردان و زنان عادی که رایج‌ترین نوع آن است. این ورزش در واقع مطابق نوعی تفریح و نوعی شیوه حفظ تندرستی است به همراه شکل خاصی از اجتماعی شدن و ایجاد صمیمیت. اما در عین حال می‌تواند آیین رقابت را شدت بخشد و گاهی در بدترین حالت آن شاهد هستیم که در میان این افراد غیرحرفه‌ای، دوپینگ به طرز وحشیانه

➕ ... اقتصاد ورزش (برآورد)

- نرخ معاملات بازرگانی سالانه: * بیش از ۴۰۰ میلیارد دلار
- نرخ معاملات بازرگانی سالانه: فوتبال: * بیش از ۲۰۰ میلیارد دلار
- نرخ معاملات بازرگانی سالانه: در ایالات متحده: * حدود ۲۰۰ میلیارد دلار
- افزایش سالانه: ۶٪ تا ۱۰٪
- شرکت (سهام) در PIB در کشورهای توسعه‌یافته: ۱٪ تا ۱/۵٪
- شرکت (سهام) در تجارت جهانی: ۲/۵٪
- حمایت مالی در جهان: حدود ۷ میلیارد دلار
- ارزش سهام باشگاه فوتبال منچستر یونایتد انگلیس: بیش از ۱ میلیارد دلار
- بودجه سالانه فراری: حدود ۱۵۰ میلیون دلار
- درآمد مایکل جردن در سال ۱۹۹۷: حدود ۸۰ میلیون دلار

* این مبلغ به ویژه شامل کالاهای ورزشی، ساخت تجهیزات، حق پخش بازی‌ها و حمایت مالی و حقوق کارکنان می‌شود. این مبالغ فقط در حد برآورد است.

منبع: اکتونومی دو سپور Economie du sport، ژان فرانسوا بورگ، منتشر شده در Encyclopaedia dia universalis

بیداد می‌کند و مسابقات به نهایت خشونت می‌رسند. از طرف دیگر ورزش چیزی نیست جز بازتاب روشنی از جوامع که نابرابری‌ها و مسائل آنها را آگاهانه به تصویر می‌کشد و در عین حال مستقل از آنها، تناقضات و حیات خود را نیز دارد. از طریق ورزش انبوهی از افراد داوطلب، فعالیت‌هایی را سازمان‌دهی می‌کنند که برای اجتماعشان معنای مهمی دارد. (برای مثال رجوع کنید به مقاله بسکتبال خیابانی در ایالات متحده، صفحه ۲۵). از طریق ورزش نوعی برادری حقیقی در میان ورزشکاران در هر سطحی که باشند رشد می‌یابد. مسائل مهم اجتماعی بر ورزش تأثیر می‌گذارند چرا که ورزش می‌تواند نقش مهمی در پیشبرد مثبت این مسائل داشته باشد.

در قلمرو ورزش هر کس در فضایی از برابری مطلق با موقعیت‌های احتمالی روبه‌رو می‌شود (البته با این فرض نادرست که ظرفیت کشف و سپس پرورش جوانان مستعد در همه‌جا یکسان باشد). اینجاست که بار دیگر اسطوره بزرگ ورزش مطرح می‌شود: عاملی که باید فراتر از تمام تبعیضات غیرطبیعی که پیکره جامعه را می‌سازند، قرار گیرد. در بین دیگر نمودهای اجتماعی، ورزش با قدرت نمادگونه خود، دارای بیشترین ظرفیت برای پشت سر گذاشتن این تبعیضات است. اما در هر حال در ذات خود رقابت و در پی آن مقایسه و نهایتاً درجه‌بندی را همراه دارد: چرا که یکی از اهداف آن مشخص نمودن برنده‌ها و بازنده‌هاست. ■